

176 No'lu (Temmuz 2014) Bilgi Notu'ndan alıntıdır

Alisic ve Diğerleri / Bosna Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya ve Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti– 60642/08 - Karar 16.7.2014 tarihli Karar [BD]

Olaylar – Başvuranlar, Bosna Hersek vatandaşıdır. 1989-90 yıllarına kadar Sosyalist Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (SYFC), vatandaşları için bankalarında yüksek faiz oranları ile ve iflas veya “acze düşme ilanı” durumunda Devlet güvencesi kapsamında olan yabancı para biriminde birikim yapmayı çekici hale getirmiştir. Mevduat sahipleri, diledikleri zaman tahakkuk eden faiziyle birlikte birikimlerini çekme hakkına sahiplerdi. Birinci ve ikinci başvuran, Ljubljanska Banka Sarajevo isimli bankada yabancı para birikimi yaparlarken, üçüncü başvuran Investbanka’nın Tuzla Şubesinde birikim yapmıştır. 1989-90 tarihindeki reformların ardından, Ljubljanska Banka Sarajevo, Ljubljanska Banka Ljubljana bankasının şubesi olmuş ve söz konusu bu banka Ljubljanska Banka Sarajevo bankasının haklarını, mal varlığını ve borçlarını devralmıştır. Investbanka, Sırbistan’da merkezi bulunan ve Tuzla şubesi dâhil Bosna Hersek’te şubeleri bulunan bağımsız bir bankaya dönüşmüştür. Bu süreç boyunca, dinarın konvertibilitesi ve avantajlı döviz kuru oranları, ticari bankalardan yabancı para birimlerinde yüklü miktarlarda para çekme işlemi yapılmasına neden olmuştur. Bu durum ise SYFC’nin bu tür para çekme işlemlerini sınırlandırmaya yönelik acil tedbirler almasını gerektirmiştir. 1991-92 yılında SYFC’nin dağılmasının ardından, “eski” yabancı para birimi birikimleri sonradan kurulan Devletlerce dondurulmuştur. Ancak söz konusu bu Devletler, dondurulan meblağların yerel bankalara geri ödenmesini kabul etmiştir. Bosna Hersek’te, Anayasa Mahkemesi, Ljubljanska Banka Ljubljana ve Investbanka bankalarının yerel şubelerinde bulunan “eski” yabancı para birimi birikimlerinin geri ödenmemesi nedeniyle yapılan birçok bireysel başvuruyu incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, Bosna Hersek veya Bosna Hersek Kuruluşları açısından bir yükümlülük tespit olmadığına; bunun yerine Devletin, bu şube müşterilerine sırasıyla Slovenya ve Sırbistan’dan birikimlerini almaları için yardım etmesi gerektiğine hükmetmiştir. Veraset Konuları hakkında Anlaşma için yapılan müzakereler çerçevesinde, SYFC’nin “eski” yabancı para birimi birikimleri güvencelerinin dağıtılmasına ilişkin müzakereler 2001 ve 2002 yıllarında yapılmıştır. Sonradan kurulan Devletlerce bir anlaşmaya varılamamış olup; 2002 yılında Uluslararası Ödemeler Bankası, bu devletlere bu konuya daha fazla müdahil olmayacağını bildirmiştir. Başvuranlar, yabancı para biriminde yapmış oldukları birikimleri çekemediklerinden şikâyetçi olmuşlardır.

Hukuk –1No’lu Protokolün 1. Maddesi: Kabuledilebilirliğe ilişkin kararında Daire; Ljubljanska Banka Ljubljana ve Investbanka isimli bankalarda bulunan “eski” yabancı para birimi birikimlerine yönelik SYFC’nin temin ettiği yasal güvencenin, SYFC’nin dağılmasına kadar uygulamaya konmadığını ve bu husustaki yükümlülüğün, dağılmasından önce bu bankalardan SYFC’ye geçmediğini tespit etmiştir.

Büyük Daire, Daire'nin bu husustaki tespitlerini onaylamıştır. Ayrıca, iki bankanın, SYFC'nin dağılmasından bu yana Bosna Hersek şubelerinde gerçekleştirilen "eski" yabancı para birikimleri açısından sorumluluklarının devam ettiğini vurgulamıştır. Mahkeme, Slovenya ve Sırbistan'ın bu bankaların başvurulara alacaklarını ödememesinden sorumlu olup olmadıklarını incelemeye devam etmiştir.

Slovenya Hükümeti, Ljubljanska Banka Ljubljana bankasını kamulaştırmış ve varlığının çoğunu yeni bir bankaya devretmiştir. Ancak aynı zamanda, Ljubljanska Banka isimli bankanın diğer yeni kurulan Devletlerdeki şubelerde yapılan "eski" yabancı para birimi birikimleri için sorumluluğunun devam ettiğini kabul etmiştir. Aslında Slovenya, Hükümet kuruluşu tarafından yönetilen eski Ljubljanska Banka'nın tek hissedarı olmuştur. Buna ilaveten, Slovenya, büyük ölçüde, bankanın borçlarını yönetmemesinden (varlıklarının çoğunu başka bir bankaya devrettiği için) sorumluydu ve dava dosyasında Ljubljanska Banka Ljubljana'nın Saraybosna şubesi fonlarının büyük kısmı, Slovenya'nın eline geçmiştir. Bu nedenle, Slovenya, Ljubljanska Banka Ljubljana'nın birinci ve ikinci başvurulara olan borçları bakımından sorumluydu.

Investbanka açısından ise, bu banka Sırbistan hükümetine ait olup; Sırbistan Devlet Kurumu tarafından kontrol edilmiştir. Ayrıca, bir noktada, bankanın, kendi ve hissedarlarının aleyhine, kamuya ait ve özel şirketlerden olan önemli miktardaki alacaklarını silmesi gerekli kılınmıştır. Böylece Sırbistan, Investbanka varlıklarını uygun gördüğü şekilde elden çıkarmıştır. Bu durum nedeniyle Mahkeme, Investbanka'nın üçüncü başvurana olan borcu nedeniyle Sırbistan'ın sorumlu olduğunun kabul edilmesi için yeterli gerekçe bulunduğuna hükmetmiştir.

Başvuruların 1991-92 döneminden beri "eski" yabancı para birikimlerini özgürce kullanamamalarına ilişkin olarak ise, Sırbistan ve Slovenya Hükümetlerinin gecikmeye yönelik bulundukları açıklamalar, özellikle, uluslararası hukukun da öngördüğü şekilde, bu meseleyi sonra kurulan diğer Devletlerle iyi niyetle müzakere etme sorumluluğuyla ilgiliydi. Ancak, müzakerede bulunma sorumluluğu, sonradan kurulan Devletlerin, tasarruf sahiplerinin menfaatini korumaya yönelik tedbirler almasına engel teşkil etmemiştir. Hırvatistan Hükümeti, Ljubljanska Banka Ljubljana bankasının Zagreb şubesindeki "eski" yabancı para birimi birikimlerinin büyük kısmı geri ödemiştir. Makedonya Hükümeti ise söz konusu bankasının Üsküp şubesindeki "eski" yabancı para birimi birikimlerinin tamamının geri ödemesini yapmıştır. Aynı zamanda, söz konusu bu iki Hükümet, Slovenya Hükümetinin er geç sorumlu kılınması gerektiği yönündeki tavırlarını hiç değiştirmemişler ve veraset müzakereleri bağlamında Devletler-arası düzeyde tazmin talebinde bulunmaya devam etmişlerdir. Ayrıca, Slovenya ve Sırbistan Hükümetleri, Bosna Hersek'te bulunan bankaların borçlarına ilişkin yükümlülüğün, Devlet veraset müzakereleri boyunca, ülkesellik ilkesi kapsamında olduğuna karar verilmesi gerektiğini

savunmuşlardır. Mahkeme, uluslararası hukuk kapsamında Devlet halefiyeti konusunda uygulanması zorunlu “eşit yükümlülük” ilkesini anımsatarak bu sava katılmamıştır.

Yukarıda anılan borçların geri ödemesinde yaşanan bazı gecikmelerin istisnai durumlarda gerekçelendirilebilmesine ve bu alanda davalı Devletlere geniş bir takdir payı verilmiş olmasına rağmen, başvuruların yirmi yılı aşkın süredir birikimlerini özgürce kullanamama halleri, orantısız olup; bu nedenle 1 No’lu Protokol’ün 1. Maddesine aykırıdır.

Yukarıdaki sonuçları dikkate alan Mahkeme; Devletin, 1 No’lu Protokolün 1. maddesi uyarınca sıkıntı yaşayan bir bankanın borçlarının yükümlülüğünü de doğrudan üstlenmeden bu bankayı eski haline döndüremeyeceğini vurgulamıştır. Bu bağlam dikkate alındığında, mevcut davadaki durum, kendine özgü olup; ödeme aczine düşmüş özel bir bankanın rehabilitasyonuna ilişkin diğer davalardan farklıdır.

Sonuç: Birinci ve ikinci başvurular bakımından Slovenya ihlali (oybirliğiyle); üçüncü başvuran bakımından Sırbistan ihlali (oybirliğiyle); diğer davalı devletler bakımından ihlal yoktur (ikiye karşı on beş oy ile).

Mahkeme ayrıca oybirliğiyle, ilk iki başvuran açısından Slovenya ve üçüncü başvuran açısından ise Sırbistan tarafından Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

46. Madde: 8,000’den fazla başvuran adına yapılan ve Mahkeme önünde derdest olan 1,850’den fazla benzer başvuru ve binlerce potansiyel başvuran bulunmaktaydı. Bu nedenle, pilot karar usulünü başvuranların davasında uygulanması uygundu. Tespit edilen sistematik problem bakımından, Mahkeme, ulusal düzeydeki genel tedbirlerin mevcut kararın icrasında hiç kuşkusuz gerekli olduğu kanaatindeydi. Özellikle, bir yıl içerisinde ve Bakanlar Komitesi’nin denetimi altında, Slovenya ve Sırbistan’ın; başvurular ve onların durumundaki diğer kişilerin, Slovenya ve Sırbistan bankaların yerel şubelerinde bu tür birikimleri bulunan bu ülke vatandaşları ile aynı koşullar altında “eski” yabancı para birimi birikimlerini geri almalarına olanak tanımak amacıyla mevzuat değişiklikleri dâhilgerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Etkilenen tüm kişilerin, yirmi yılı aşkın bir süredir birikimlerini istedikleri gibi kullanamamalarından kaynaklanan zarar nedeniyle tazmin edilmeleri gerektiği hususunun belirtilmesine gerek yokken, Mahkeme; davalı devletlerin yukarıda anılan genel tedbirleri uygulamaması halinde bu meseleyi tekrardan değerlendireceğini ifade eder. Son olarak Mahkeme, Sırbistan ve Slovenya aleyhindeki benzer davaların incelenmesini bir yıl süre ile ertelemiştir.

41. Madde: Manevi tazminat olarak birinci, ikinci ve üçüncü başvuruların her birine 4,000 avro.